

SOHIBQIRON AMIR TEMUR VA TURKLARNING BUYUK SULTONI YILDIRIM BOYAZID O‘RTASIDAGI MUNOSABATLAR

Andijon viloyati Baliqchi tumani Maktabgacha va maktab ta'limi bo'limiga qarashli

34-sonli umumta'lim maktabining tarix fani o'qituvchisi

Dadaxonova Sarvinoz Mahamadjon qizi

Annotatsiya: Tarix goh-gohida o‘z sirlarini insoniyat bilan bo‘lishib, uni hayratga soladi. Bu sirlarda o‘ziga tortuvchi ohanrabo borki, kishi beixtiyor hayrat lazzatidan bahramand bo‘ladi. Ushbu maqolada Sohibqiron Amir Temur va turklarning buyuk sultoni Yildirim Boyazid o‘rtasidagi munosabatlar hamda Anqara jangi va uning oqibatlari haqida so‘z yuritilgan.

Kalit so‘zlar: usmonli turklar, nazariy fikrlari tahlili, tarixiy ong, tarixiy xotira va tarixiy meros masalalari, qollanma, buyuk sarkarda, Yashinchaqnar, usmonlilar sultoni, O‘zbekiston tarixi.

Ta’lim amaliyoti ko‘rsatishicha, maktab ta’limida fanlararo aloqadorlikni yo‘lga qo‘yish fan va jamiyat hayotida bugungi kunda sodir bo‘layotgan integratsion jarayonlarning yorqin ifodasidir. Ushbu aloqadorlik o‘quvchilarning bilimlarni ongli o‘zlashtirishi, dunyo haqidagi yaxlit tasavvurlarini rivojlantirish va amaliy va ilmiy metodik tayyorgarligini oshirishda muhim o‘rinni egallaydi.

O‘zbekiston tarixining tarixshunoslik masalalariga oid bir qator tahlillar, Sharq tarixnavisligi va tarixnavislikning bir qator o‘ziga xosliklari, zamonaviy tarix fani va sharq tarixchilarining tarix fani sohasidagi nazariy fikrlari tahlili, tarixiy ong, tarixiy xotira va tarixiy meros masalalari, qollanmada O‘zbekiston tarixiga oid ko‘rsatib o‘tilgan bir qator masalalar, tarix fani ilmiy tadqiqot ishlarini tashkillashtirish tamoyillari va vazifalari, tadqiqotlarning ilmiy metodologik jihatlar kabi masalalar mualliflar tomonidan mustaqil ravishda tayyorlangan

Islom va turk olamining ikki buyuk sarkardasi, o‘z davrining eng qudratli hukmdorlari Sohibqiron Amir Temur va Boyazid Yildirim (Yashinchaqnar) qo‘shinlari 1402 yilning iyun oyi tongining birida Stella tog‘ yon bag‘rida to‘qnash keldi. Jang Temur tomonidan qamal qilingan Anqara shahri uchun kechdi...

XIV asr so‘nggiga kelib, usmonli turklar sultoni Boyazid Yildirim, Bolqonbo‘yi va Kichik Osiyoning o‘lkan hududlarini o‘ziga bo‘ysundirib, o‘lkan saltanatga egalik qila boshladi.

Boyazid o‘z saltanatini kengaytirayotgan bir vaqtda, O‘rta Osiyoda Amir Temur o‘zining ulkan saltanatiga asos soldi. Ular o‘z zamonining yirik hukmdorlari, qardosh millat va yagona din vakillari edi. Ikki yetakchi o‘rtasida o‘zaro hurmat va do‘stona aloqalar o‘rnatilishiga hech narsa xalaqit qilmasdi. Biroq Yaratganning hukmi boshqacha edi.

Temur Boyazid bilan jang maydonida to‘qnash kelguniga qadar unga bir necha bora xat yozgani va javob olgani ma’lum. Temur har bir xatida usmonlilar sultonini fikr-mulohazali siyosat yuritishga chaqirgan. Ikkala hukmdor ham bir din va qardosh millat vakili ekanliklarini, Boyazid tomonidan o‘z himoyasiga olingan Temur dushmanlarini unga qaytarilishini va ikki qudratli davlatlar o‘rtasida do‘stona munosabatlar o‘rnatilishi zarurligini ta’kidlagan. Lekin dastlab Temur fikrlariga xayrixoh fikrlar yozib javob yo‘llagan usmonlilar sultoni so‘nggi xatlarida Temurga qarshi qo‘pol va nafsoniyatga teguvchi mazmundagi javoblar yo‘lladi.

Sulton Boyazidni halokatga yetaklovchi eng asosiy xatolaridan biri – bu uning Temur tobesi Qora Yusuf hukmronlik qilayotgan Erzinjon hududiga bostirib kirgani bo‘ldi. Bunday holatdan g‘azablangan Temur Boyazidning yoniga elchi yubordi va undan uzr so‘rashini talab qildi. Ammo kibrli va o‘ziga ishongan Sulton Boyazid qudratli Temurga haqoratli javob qaytardi. Boyazid tahdidli xatlari bilan diplomatik yozishmalarning barcha chegaralarini buzdi.

G‘azab otiga mingan Temur zudlik bilan usmonlilar ustiga yurish boshlashga buyruq berdi. Tez orada Sohibqiron qo‘shini Kichik Osiyo hududlariga bostirib kirdi.

Ilk jang 1399 yilda Sivas shahri yonida bo‘lib o‘tdi. Ushbu jangda Boyazidning o‘g‘li Sulaymon Temur qo‘shini bo‘linmalari bilan to‘qnashdi, Sivas zabt etildi.

Boyazid Sivasdan 150 kilometr g‘arbda, o‘tliq qo‘shinlari uchun noqulay bo‘lgan o‘rmonzor va tog‘ yonbag‘rida Temur qo‘shinini kutib turdi. Sohibqiron usmonlilar qo‘shini bilan u yerda jang qilishdan voz kechib, o‘z qo‘shinini Qizil irmoq daryosining o‘ng sohilidan aylanib o‘tib, Boyazid qo‘shinining orqa tomoniga o‘tib oldi va Anqarani orqa tomondan qamal qildi. Usmonlilar ortga qaytishga va o‘zlari uchun noqulay sharoitda jang qilishga majbur bo‘ldi. Anqara uchun bo‘lib o‘tgan jang 1402 yil iyun oyining tongida, Stella tog‘i yonida, Sulton Boyazid qo‘shinining hujumi bilan boshlandi.

Jangda ikki tomondan har birining 200 mingdan ortiq jangchilari ishtirok etdi. Usmonlilar Amir Temur qo‘shinining o‘ng qanotidan hujum qildi va uning orqa tarafiga o‘tib, asosiy kuchlarini zaxira qismlardan ajratib qo‘ymoqchi bo‘ldi. Lekin bu hujumni Temurning o‘tliq bo‘linmasi qaytara oldi. Shundan so‘ng Temurning o‘ng qanotdagi qo‘shini to‘xtovsiz qarshi hujumga o‘tib, usmonlilarning asosiy kuchlarini zaxira qismlardan ajratib qo‘ydi va uni qurshab oldi. Temurning o‘rta va chap qanot qismlari ham hujumga o‘tib, sulton qo‘shinining ikkala qanotini tor-mor etdi. Boyazidning markazdagi sara, Yanichar askarlari ham yanchib tashlandi. Sulton Boyazidning omon qolgan askar va sarkardalari har tarafga qarab qocha boshladi. Usmonlilarning uch shaxzodasi ham otalarini tashlab qochishni afzal ko‘rdilar.

Boyazidning sodiq sarkardalari sultonga, jang taqdiri hal bo‘lganini va unga qochishni maslahat berdi. Biroq sulton qochishdan bosh tortdi. Dushman qurshovida qolib ketgan Sulton Boyazid yarim tungacha dushman bilan ayovsiz jang olib bordi. Yarim tunda uning oti yiqildi va Temur jangchilari Boyazid Yildirimni asir oldi. Murosasiz va shafqatsiz kechgan jang usmonli turklarning mag‘lubiyati bilan yakunlandi. Usmonli turklar davlati to‘liq Amir Temur ixtiyoriga o‘tdi. Boyazid qo‘shinining uchdan ikki qismi jang maydonida yo‘q qilindi. Sohibqiron esa qo‘shinining sakkizdan bir qismini yo‘qotdi.

Asirlikka chiday olmagan, magʻrur Boyazid koʻp oʻtmay vafot etdi. Amir Temur Boyazid saltanatini uning oʻgʻillari oʻrtasida boʻlib berib, ortga qaytdi.

Xulosa qilib aytganda, ushbu Anqara uchun boʻlib oʻtgan jang oʻz davrining eng yirik ikki qoʻshini toʻqnashuvi edi. Mazkur jang ikki turkiy qavmning toʻqnashuvi edi. Jang natijasiga koʻra, Yevropa mamlakatlari kuchayib borayotgan usmonli turklar tahdididan qutulib qoldi va oʻzlarini oʻnglab olish imkoniyatiga ega boʻldi. Boyazid Yildirim magʻlubiyati usmonlilar tomonidan Konstantinopolning (hozirgi Istanbul) zabt etilishini 50 yilga kechiktirdi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Umumiy oʻrta taʼlim davlat taʼlim standarti va oʻquv dasturi. «Taʼlim taraqqiyoti», 3-maxsus son.-T.: «Sharq», 1999 y.
2. Tarix oʻqitish metodikasi . Toshkent, 2005 yil
3. <https://zamin.uz/uz/hayot-tarzi/43400-amir-temur-va-yildirim-boyazid-orasidagi-maktublashuv.html>
4. <https://zarnews.uz/uz/post/amir-temur-va-boyazid-yildirim-toqnashuvi>